

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Lazányi Orsolya

**Egy ökológiai közgazdaságtani vizsgálat a szociális és szolidáris gazdaságról
Egy akciókutatás eredményei**

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Pataki György, PhD

Budapest, 2022

**Döntésmélet tanszék
Vállalatgazdaságtan Intézet**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Lazányi Orsolya

**Egy ökológiai közgazdaságtani vizsgálat a szociális és szolidáris gazdaságról
Egy akciókutatás eredményei**

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Pataki György, PhD

© Lazányi Orsolya

Tartalom

1. Kutatási előzmények és a téma indoklása	4
2. A felhasznált módszerek	6
2.1. Akciókutatás	6
2.2. A kutatás résztvevői	8
2.3. Kutatási ciklusok	9
2.4. Adatelemzés	11
2.5. A kutatás érvényessége	12
3. Az értekezés eredményei	13
3.1. Környezeti megfontolások	14
3.1.1. Ellentmondások kezelése	17
3.1.2. Szervezeti struktúra	17
3.2. A munka szerepe a szociális és szolidáris gazdaságban	20
3.3. A kutatás korlátai	22
4. Főbb hivatkozások	23
5. A szerző releváns publikációi	27

1. Kutatási előzmények és a téma indoklása

A tudósok és kutatók kétségtelenül nagy erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy felhívják a figyelmet a sürgető ökológiai és társadalmi kérdésekre. Az Éghajlatváltozási Kormányközi Testület (IPCC, 2021) legfrissebb jelentése az ökológiai rendszerben előidézett visszafordíthatatlan károokra és folyamatokra hívja fel a figyelmet, és azonnali cselekvésre szólít fel a pusztító emberi tevékenységek megváltoztatása és a klímaváltozás következményeinek enyhítése érdekében. A természeti erőforrások kizsákmányolásának, az ökoszisztémákban okozott pusztulásnak, és bizonyos társadalmi igazságtalanságoknak egyik fő okozójának a gazdasági termelés végtelen növekedése köré szerveződött főáramú közgazdasági gyakorlatot tartják. Az elmúlt évtizedekben szerte a világon jelentek meg olyan civil ellenállási mozgalmak, amelyek az uralkodó gazdasági berendezkedéssel és annak intézményesült módjaival szemben keresnek alternatívákat. Mindamellelt, az akadémiában is megjelent a korábban elfogadott definíciók megkérdőjelezését firtató és a főáramútól eltérő utak keresésére vonatkozó ambíciók.

Az alternatívák keresésének globális folyamataihoz kapcsolódóan, a disszertáció alapjául szolgáló kutatás céljait nagyban meghatározzák személyes elköteleződésem. Egyrészt, a civil életben, egy környezetileg fenntartható és igazságos társadalom létrehozásához szükséges azonnali lépések megételéhez szeretnék hozzájárulni egy civil szervezet tagjaként és társalapítójaként. Másrészt, kutatóként a világ és főképp társadalmi jelenségek megértése és ezáltal az emberi kiteljesedés támogatása vezérel. A kutatás megtervezésekor (*research design*) arra törekedtem, hogy szinergiákat teremtek a civil szférába és az akadémiába való beágyazottságom között. Ez egy olyan, általam is társ-alapított szerveződéssel közösen végrehajtott kutatása keretében valósult meg, amely egy ökológiailag és társadalmilag igazságos gazdasági modell kísérletezésén dolgozik, miközben a helyi közösség számára kíván fenntartható alternatívákat nyújtani az élelmezés és a közlekedés terén. Ezek a célok nagy hatással voltak mind az elméleti keret, mind a módszertan megválasztására.

A disszertáció elméleti keretében a szociális és szolidáris gazdaság (SZSZG) koncepciójára építetek. A SZSZG egy olyan, Latin-Amerikában gyökerező, gyakorlat- és mozgalom által inspirált elmélet, amely a növekedésorientált gazdasággal szemben kíván alternatívákat feltárni és kiépíteni (Kawano, 2018). A SZSZG normatív álláspontot képvisel az uralkodó piacgazdasággal szemben, amelyet társadalmi és környezeti szempontból is problematikusnak tekint. A helyi, elszigetelt, informális gyakorlatokból és kezdeményezésekből a SZSZG

hálózattá nőtte ki magát. Az 2000-es évektől nemzetközi elismerésre és egyúttal tudományosérdeklődésre tett szert, amelyet olyan nemzetközi szervezetek megalakítása jelez, mint például a RIPESS (Intercontinental Network for the Promotion of Social Solidarity Economy), vagy az EMES (Emergence of Social Enterprises in Europe) Nemzetközi Kutatási Hálózat.

A SZSZG fogalma rendszerszintű változást és társadalmi átalakulást sürget egy környezetileg és társadalmilag igazságos jövő felé (Coraggio, 2016). A koncepció egyre fontosabb szerepet játszik világszerte sürgető társadalmi problémák megoldásában, a rászoruló közösségek életkörülményeinek javításában, a hátrányos helyzetű csoportok képessé tételében, vagy az elnyomásban szenvedő vagy a munkához jutásban nehézségekkel küzdő emberek segítésében. A hangsúlyt a profittermelésről a jólétre és a helyi közösségek számára nyújtott értékek megteremtésére helyezi át. A demokratikusan irányított szervezeteket és csoportokat támogatja, mivel a demokratikus irányítás lehetővé teszi a közös értékek követését az önérdek helyett a SZSZG szerint. A SZSZG a gazdaság értelmezését kiterjeszti a piacgazdaság körén túlra a gazdaság szubsztantív értelmezése alapján (Laville és Nyssens, 2001; Polányi, 1976). A SZSZG-ban rejlő potenciál a környezeti fenntarthatóság felé történő elmozdulásban számos tanulmányban és szakpolitikai dokumentumban megfogalmazódik (Quiroz-Niño és Murga-Menoyo, 2017; Henfrey és mtsai, 2019; Penha-Lopes és Henfrey, 2019; Utting, 2018).

Radikális ökológiai szempontból azonban a SZSZG-gyakorlatokat és fogalomkörét kevésbé tárták fel a szakirodalomban. Annak ellenére, hogy a SZSZG különféle megfogalmazásai nagy hangsúlyt fektetnek az uralkodó gazdasági rendszer és status quo megkérdőjelezésére, a mozgalom és az elmélet sokkal inkább a társadalmi, politikai, gazdasági szempontokra helyezte a hangsúlyt, mintsem a környezeti dimenzióra. A SZSZG környezeti szempontjait tárgyaló, általában a fenntarthatósághoz köthető definíciók a szakirodalomban eltérőek, sőt olykor ellentmondanak egymásnak. E kutatási résre reflektálva jelen kutatás célja a SZSZG fogalmának (és gyakorlatának) összekapcsolása az ökológiai szempontból kritikusabb diskurzusokkal, mint például az ökológiai közgazdaságtannal.

Az interdiszciplináris megközelítésen alapuló, a társadalom- és a természettudományokat összekapcsoló ökológiai közgazdaságtan kritikai megközelítést kínál az ember-természet kapcsolatok feltárására. Az ökológiai közgazdaságtan lehetővé teszi a SZSZG-irodalomban egymás mellett létező fenntarthatósági megközelítések kritikai felülvizsgálatát, és a SZSZG környezeti szempontjainak megerősítését (Sahakian & Dunand, 2014).

A disszertáció az ökológiai közgazdaságtan alapján két jól elkülöníthető fenntarthatósági megközelítést vázol fel. A gyenge fenntarthatóság – az emberi és a természeti tőke helyettesíthetőségének a feltételezésén, a technooptimizmuson, a gazdasági termelés és annak környezeti hatásainak szétválasztásán alapulva – egy olyan, a főáramú gazdasági logikába beágyazott megközelítést képvisel, amely a jelenlegi gazdasági rendszer megreformálásában látja a fenntarthatóság elérését, pl. környezetvédelmi adók. A másik, a radikális fenntarthatóságként bemutatott megközelítés – a gazdaság, a társadalom és a természet közötti erős hierarchia, a gazdasági termelés fizikai korlátai és a technológiához való kritikus megközelítés alapján – egy olyan rendszerkritikus megközelítés, amely radikális változást sürget a domináns gazdasági, társadalmi és politikai rendszerben és a természethez való viszonyunkban. Az ökológiai közgazdaságtan érvelése szerint csak a fenntarthatóság radikális megközelítése képes kezelni azokat a társadalmi és ökológiai problémákat, amelyekkel szembenézünk. A kutatási rés és az elméleti keret alapján megfogalmazott kutatási kérdés a következő: Az ökológiai szempontok hogyan illeszthetők be elméletileg és gyakorlatilag a szociális és szolidáris gazdaságba?

2. A felhasznált módszerek

2.1. Akciókutatás

A disszertáció kutatási terve Maxwell (2009) interaktív modelljét követi, építve Csillag (2016) meglátásaira és módosításaira. Maxwell (2009) szerint a kutatás tervezése egy iteratív folyamat, amelyben a kutatás összetevői kölcsönösen hatnak egymásra. Ezért a kutatás módszertanát és módszereit a kutatási célok, kutatási kérdések, érvényesség és az elméleti keret kölcsönössége határozza meg.

A kutatási célokra és kontextusra, a civil területbe való beágyazottságomra tekintettel az akciókutatás módszertana felelt meg gyakorlati és intellektuális törekvéseimnek. Az akciókutatás a tudományos kutatás egy olyan ága, amely lehetővé teszi, hogy az egyébként a kutatás alanyaiként kezelt érintettekkel közösen alkossunk tudást, és egyben felelősséget vállaljunk a világ alakításában, amelynek a kutató is részese.

Az akciókutatás családjába tartozó módszertani megközelítések olyan kutatásokra vonatkoznak, amelyek során a résztvevők, a kutatás alanyai kutatottból maguk is kutatóvá válnak (Reason, 1999). A tudás egy demokratikus folyamat során jön létre, amelyben minden résztvevő társkutatónak és egyben a kutatás alanyának is számít. Az akciókutatás résztvevői

általában emberek egy olyan csoportja, akik osztoznak egy problémán és azért dolgoznak együtt, hogy felfedezzék a világukat saját megismerésükön keresztül, új utakat találjanak és javítsanak vagy változtassanak cselekvéseiken (Reason, 2006).).

Az akciókutatás különböző megközelítések jelentek meg, pl. pszichológián alapuló kooperatív vizsgálat (pl. Csillag, 2016; Heron, 1996; Reason, 1994), emberi jogokkal és aktivizmussal foglalkozó részvételi akciókutatás (pl. Fals-Borda és Rahman, 1991; Udvarhelyi és Dósa, 2019), akció-tudomány a menedzsment és a szervezeti tanulás területén (pl. Argyris & Schön, 1989; Gelei, 2005) továbbá az oktatás, közösségépítés, egészségügy, szociális munka stb. területén. A kapcsolódó szakirodalom áttekintése alapján (Elden & Chisholm, 1993; Fals-Borda és Rahman, 1991; Heron, 1996; Heron és Reason, 1997; Levin, 2012; Reason és Bradbury, 2001), minden akciókutatás célja tudományos ismeretek létrehozása gyakorlati problémák egyidejű megoldása mellett.

Az akciókutatás három legfontosabb jellemzője, hogy részvételen alapuló, ciklikus és cselekvésorientált. A részvétel azt jelenti, hogy minden résztvevő, aki érdekelt a közös probléma megoldásában társkutatóként részt vesz a kutatási folyamatban. A képzett, külső kutatók és a probléma által érintettek közötti határ elmosódik. Az akciókutatókat jellemzi, hogy elutasítják a képzett, általában kívülálló kutató kiváltságos helyzetét, aki egyedül felelős, és ezáltal egyedülükén irányítja a kutatási folyamatot (beleértve a kutatási célt, a módszereket és a kutatási eredmények felhasználását). Ehelyett, az akciókutatók a tudásteremtés mindenki számára nyitott és demokratikus módja mellett érvelnek, ahol minden résztvevő – függetlenül attól, hogy ki az elméleti szakértő vagy a helyi érintett – egyformán részt vesz a vizsgálatban (Fals-Borda & Rahman, 1991). Ez azt jelenti, hogy a kutatási célok és kérdések meghatározása, a kutatás megvalósítása és annak eredményeinek a felhasználása az úgynevezett szakértők és a helyi érintettek közös alkotói folyamata során jön létre (Greenwood et al., 1993).

Ami szintén az akciókutatások közös jellemzője, hogy egy a kutatás egy ciklikus folyamatként írható le. A kutatási ciklus magában foglalja a probléma azonosítását, akciók megtervezését és kivitelezését, azok értékelését és a következtetések levonását. Ez az utolsó reflexiós lépés a következő ciklushoz vezet, amely az előző ciklus tapasztalataira épít. A ciklusok pontos lépései, tartalma és időkerete az akciókutatási módszertanonként eltérő lehet. A tervezés-cselekvés-reflektálás lépéseire épülő kutatási ciklusok garantálják a tudás-teremtés strukturáltságát és szisztematikusságát (Elden & Chisholm, 1993; Reason, 1999).

Az akciókutatás cselekvésorientált. Célja valamilyen rendszer megváltoztatása vagy átalakítása – legyen az egyéni, szervezeti vagy társadalmi szinten (Elden és Chisholm, 1993). Akciókutatás tehát különböző szinteken történhet. Az akciókutatás ugyanis a személyes önreflexiótól, egy csoporton belüli, szervezeten vagy közösségen belüli kutatásig terjedhet (Bradbury & Reason, 2003; Coghlan, 2019; Elden & Chisholm, 1993). A változás elérése céljából, az akciókutatás során a társkutatók különböző beavatkozásokat hajtanak végre annak érdekében, hogy valamit megváltoztassanak (pl. a szervezeten), vagy tanuljanak valamit (pl. magukról).

2.2. A kutatás résztvevői

Akciókutatás esetén a kutatócsoport kétféleképpen alakítható meg (Bradbury & Reason, 2001; Reason, 1999). Egyrészt, viszonylag független résztvevők meghívhatók egy olyan téma vagy probléma feltárására, amelyben mindannyian érdekeltek. Másrészt, egy, már létező, más célból alakult csoporton belül (pl. civil csoport, helyi közösség stb.) merülhet fel a kutatási igény. Ekkor a csoport létrehozhat egy saját kutatócsoportot (vagy meghívhat egy képzett kutatót) (Bradbury és Reason, 2001; Gayá Wicks és Reason, 2009). Jelen kutatás esetében a második lehetőség szerint egy létező szerveződés tagjai vettek részt és alakítottak ki egy kutatási folyamatot.

A csoport, amely akciókutatásban részt vett, a Cargonomia nevű szerveződés társalapítóit és aktív tagjait takarja. A Cargonomia szerveződést 2015-ben alapította öt aktív, a helyi fenntarthatósággal kapcsolatos mozgalmakban már aktív civil Budapesten, Magyarországon, köztük a szerzőt is. A szerveződés a küldetése az, hogy gyakorlati, oktatási és kutatási tevékenységeken keresztül hozzájáruljon a társadalmilag és környezetileg igazságos, fenntartható jövő kialakításához az uralkodó gazdasági rendszer megkérdőjelezésével. A szerveződés fő tevékenységei:

- helyi, bioélelmiszerek átvételi pontja;
- logisztikai központként környezetbarát városi kínál megoldásokat
- fenntartható városi teherszállításra kínál megoldásokat teherkerékpár megosztás azok támogatása révén;

- oktatási rendezvények szervezése a bioélelmiszer-termelésről és -fogyasztásról, a fenntartható mobilitásról, kerékpárjavító műhelyekről, valamint a fenntarthatóság felé való átmenetről és a nemnövekedésről;
- közösségi rendezvények szervezése és kutatásban való részvétel.

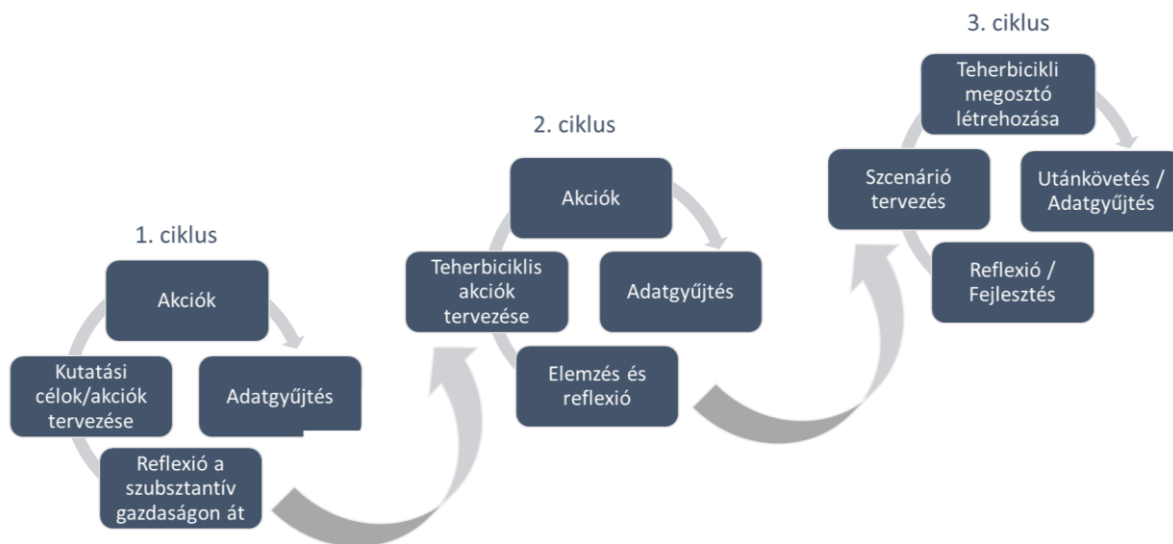
A Cargonomia szerveződés sok más szervezettel működik együtt, beleértve a non-profit, informális csoportokat és egyéneket is. A Cargonomia informális csoportként működik, formális jogi személyiség nélkül. Az alapítók közül senki nem részesül közvetlen pénzügyi díjazásban, de a szerveződésben való részvétel közvetve hozzájárul az alapítók és tagok fizetett munkájához, pl. tapasztalatok és új készségek megszerzésével, kapcsolatokkal, valamint személyes jóllétükhöz is.

A szerveződés a kezdetektől egy tanuló közösség volt, amely a társadalmi működés egy alternatív formáját próbálja kikísérletezni gazdasági és oktatási tevékenységekkel. Az akciókutatás egy lehetőséget kínált arra, hogy a tagok javítsák a szerveződés működését miközben jobban megismerik a szervezet háttérében álló logikát és a szerveződés viszonyát a fennálló gazdasági berendezkedéssel szemben. A saját elköteleződésemmel a szerveződés mellett többféle szerepet is töltek: a társalapítói, koordinátori, barátit és kutatóit. Az ezekből adódó lehetséges torzításokat figyelembe kellett venni és reflektálni az eredmények elemzésekor.

2.3. Kutatási ciklusok

Az akciókutatás a tervezés, cselekvés, reflektálás és tanulás ciklusaiból áll. E ciklusok során a társkutatók először azonosítják a problémákat, és akciókat terveznek azok megértésére és megváltoztatására (tervezési szakasz). A tervezési szakaszt követően a társkutatók végrehajtják a korábban tervezett akciókat, beavatkozásokat (akció szakasz). Az akciók kivitelezését általában bizonyos adatgyűjtési módszerek kísérik. Végül a kutatótársak mind az eredményre, mind a folyamatra reflektálnak és levonják a következtetéseket (reflexiós szakasz). Ezután a levont következtetésekre és tanulságokra építve új ciklusba kezdenek. Egy akciókutatás több ciklusból áll. A ciklusok kapcsolódnak egymáshoz, egyik az azt megelőzőre épít, de tartalmukat, céljukat, cselekvéstípusukat és időkeretüket tekintve eltérhetnek egymástól.

A kutatás három kutatási cikluson keresztül kerül bemutatásra, amelyek a kollektíva megélt tapasztalataiból fakadtak (1. ábra). Az egyes ciklusok tartalmát az 1. táblázat foglalja össze.

1. ábra. Kutatási ciklusok. Saját szerkesztés

	Tervezés	Akciók		Reflexió
		Akció típusa	Adatgyűjtési módszer	
1. ciklus	A kutatás megalapozása, kutatási cél meghatározása célzott workshopok alkalmával	A szerveződés által szervezett események összegyűjtése és rendszerezése Helyszíni rendezvények, kitelepülések szervezése	Résztevő megfigyelés	Reflexió a gazdaság szubsztantív értelmezésén keresztül egy célzott workshop alkalmával
Dátum	2016. 12. 19. 2017. 01. 27.	2017. 01. 27 - 2017. 08. 17.		2017. 08. 17.
Eredmény	A szervezeti modell és lehetséges hatások feltárása			
2. ciklus	Teherbicikli használathoz való	A szerveződés által szervezett, a témához kapcsolódó események összegyűjtése és		Folyamatos reflexió

	hozzáállás és a szerveződés környezeti elveinek feltárása	rendszerezése		megbeszélések alkalmával
		Helyszíni teherbiciklis események	Részvevő megfigyelés	
		A teherbicikli használat feltárása általánosságban	Irodalmi áttekintés	
		Helyi teherbicikli használók véleményének feltérképezése	Interjúk, Fókuszcsoporthoz beszélgetés	
Dátum	2017. 01. 27.	2017. 01. 27 - 2018. 07. 17.		2017. 02. 14 - 2018. 07. 17.
Eredmény	A teherbicikli használat kihívásainak és korlátainak feltárása, valamint a szerveződés környezeti elveinek azonosítása			
3. ciklus	Teherbicikli megosztó scenáriók tervezése egy célzott workshop alkalmával	Teherbicikli megosztó rendszer létrehozása	Részvevő megfigyelés, informális személyes és online beszélgetések	Folyamatos reflexió megbeszélések alkalmával
Dátum	2018. 02. 05.	2018. 02. 05 - 2018. 09. 07.		2018. 02. 20 - 2018. 09. 07.
Eredmény	Teherbiciklihez való hozzáférés javítása, korlátok és kihívások feltárása			

1. táblázat. A kutatási ciklusok tartalma. Saját szerkesztés

2.4. Adatelemzés

Az adatok interpretálása során építkeztünk a kutatótársak által közösen létrehozott tudásra, értelmezésekre, mind a saját adatelemzéseimre. Az akciókutatás során létrehozott közös tudás a reflexió szakaszok során levont következtetések közös értelmezéséből származik. Saját, egyéni adatelemzéseim során újra áttekintettem a kutatási ciklusok során összegyűjtött adatokat. Az adatelemzés vonatkozik mind a tartalomra (mi történt), mind a folyamatra (hogyan történt). Az adat elemzés során deduktív-induktív módszert alkalmaztam, amely lehetővé teszi elméleti keret követését az adatok gazdagságának figyelembe vétele mellett.

Az adatok a hangfelvételeket, a kutatási naplót, a helyszíni jegyzeteket, e-maileket, a találkozók és workshopok alkalmával készült jegyzeteket és illusztrációkat, valamint a társkutatókkal közösen készített dokumentumokat foglalják magukban. A gazdag és változatos adatok elemzése során a deduktív elemzés elméleti érzékenységet biztosít (Bingham és Witkowsky, 2022). A deduktív adatelemzést egy top-down folyamatnak tekinthető, amelyben az elméleti keret vezérel. Az induktív elemzés ezzel szemben az adatok által vezérelt folyamatként írható le (Bingham és Witkowsky, 2022). Az induktív elemzés lehetővé teszi, hogy építsünk a megélt tapasztalatok sokszínűségére és nem redukálja le az értelmezést az elmélet által felállított szűk keretek közé. Az elemzés során jelentéstartalom-elemzés végeztem és az adatokat kódoltam. A tartalomelemzés során kirajzolódó ismétlődő kódokra és mintákra támaszkodva nagyobb kategóriákat és témákat hoztam létre. A jelentéstartalom-elemzést az elméleti keretre való folytonos reflexió kísérte. Ez lehetővé tette, hogy az adatok vezéreljenek, de ne tévesszem szem elől a kutatási kérdést és az elméleti keretet. Az adatok ily módon való elemzése és az elméleti kerettel való folytonos összevetése vezetett végül a kutatási kérdés megválaszolásához.

Saját adatelemzésem eredményét szembeállítottam az akciókutatás során, a kutatótársakkal közösen létrehozott értelmezésekkel, valamint egy közös megbeszélés során átnéztük a főbb eredményeimet. Ezen a közös megbeszélésen a társkutatók elmondták véleményüket és visszajelzést adtak az elemzési eredményeimről. Ezek a visszajelzések néhány ponton pontosították és világosabbá tették az adatok interpretálását.

2.5. A kutatás érvényessége

A tudományos kutatás érvényessége a kutatás „jószágára” utal. Bradbury és Reason (2001) és Levin (2012) szerint az akciókutatásban a kutatás érvényessége átforgul és eltolódik az adatok objektivitásáról a kutatás relevanciájára és hiteleségére. Ez nem azt jelenti, hogy az objektivitás nem játszik szerepet. De objektív adatok mellett helyet kapnak a szubjektív tapasztalatok, értelmezések, amelyek az akciókutatók szerint nem kizárhatóak. A szubjektív meglátások azonban nem feltétel nélkül képezik részét az akciókutatásnak. Az akciókutatás érvényességének és minőségének egyik fő kérdése éppen az, hogy hogyan kezeljük a szubjektivitást.

A kutatás minősége és érvényessége a következő szempontokon keresztül írható le Bradbury és Reason (2001), Levin (2012), Reason (2006), Elden és Chisholm (1993), Csillag (2012)

alapján: a részvétel minősége, reflexiós-gyakorlati eredmények aránya és kritikus szubjektivitás, melyeket a 2. táblázat foglalja össze.

Érvényességi szempont	Leírás	Az érvényességi szempont az akciókutatás vonatkozásában
Részvétel minősége	A kutatótársak részvételének szintje és módja a kutatási kérdések kialakításában, az akciók kivitelezésében, az adatgyűjtésben és a reflexióban	Kutatási cél közös meghatározása Kutatótársak bevonása a kutatási kérdés megfogalmazásába A kutatótársak igényeinek meghallgatása Az informális hierarchiák és a nemek közti egyenlőtlenségek kezelése
Reflexiós-gyakorlati eredmények aránya	Elméleti-gyakorlati tudás integráltsága: a gyakorlati problémamegoldást a tudományos ismeretek előállításához szükséges, a gyakorlati tapasztalatokon alapuló analitikus gondolkodás, elméletalkotás kíséri	Az akciók és a reflexió közti egyensúly biztosítása Elemző és reflektív érzékenység megteremtése A kutatótársak igényeihez való rugalmas alkalmazkodás Fejlessze és fogadja el az elemző és reflektív érzéket Legyen rugalmas a kutatótársak igényeinek követésében
Kritikus szubjektivitás	Kritikus-analitikus képesség a lehetséges torzítások feltárására, ami a kutatásba való mély bevonódásából fakad, ami befolyásolhatja az empirikus adatok értelmezését	Akciók és reflexió egymásra épülése Konzultáció egy kritikus kívülállóval A kutatócsoporton belüli szerepekre való reflexió

2. táblázat. A kutatás érvényességét és minőségét leíró tényezők

3. Az értekezés eredményei

A radikális fenntarthatóságnak a SZSZG kezdeményezéseire gyakorolt vonatkozásait a kutatás a Cargonomia szerveződés működésén keresztül tárta fel. Az empirikus eredmények alapján a disszertáció fő kutatási kérdésére a válasz, hogy az ökológiai szempontok elméletileg és gyakorlatilag a következőképpen építhetők be SZSZG-be:

- bizonyos környezeti elvek tiszteletben tartásával
- az ellentmondások kezelésével

- olyan szervezeti struktúra alkalmazásával, amely lehetővé teszi a környezeti és társadalmi értékek előtérbe helyezését az anyagi haszonnal szemben, és
- a munka jelentésének újrafogalmazásával.

A következő alfejezetek bemutatják, hogy a radikális fenntarthatóság a SZSZG kezdeményezéseinek milyen környezeti vonatkozásaiban érhetőek tetten; az empirikus eredmények alapján felmerült ellentmondásokat; a mögöttes szervezeti logikát, amely lehetővé teszi az erős környezetvédelmi elvek alkalmazását; további alfejezetek pedig kitérnek a munka szerepével kapcsolatos néhány meglátásra és a kutatás korlátaira.

3.1. Környezeti megfontolások

A kutatás feltárta, hogy a SZSZG körébe tartozó kezdeményezések milyen típusú környezeti kérdéseket vehetnek figyelembe működésük során a fenntarthatóság radikális megközelítése alapján. A szakirodalmi áttekintés szerint a SZSZG kezdeményezéseinek a fenntarthatósága termékeiken és szolgáltatásaikon, valamint termelési folyamataikon, az erőforrás-felhasználásra gyakorolt hatásukon, helyi jellegükön és a tagok magatartásán keresztül érhető tetten. Az eredmények bemutatják, hogy a radikális fenntarthatóságnak milyen vonatkozásai vannak az említett területeken.

A radikális fenntarthatóság egyik sarkalatos pontja a gazdasági termelés fizikai korlátainak tulajdonított jelentőség, amely korlátozza bármely gazdasági szervezet tevékenységét. A korlátok tiszteletben tartásához egyrészt, minimalizálniuk kell ökológiai hatásukat azáltal, hogy csökkentik az energia- és erőforrás-felhasználást a termelési folyamataik során (Johanisova & Franková, 2013). Másrészt, az anyagi javak fogyasztásának a csökkentése (vagy más szóval az anyagi javak, áruk értékesítésének minimalizálása) szintén fontos törekvés (Loh & Agyeman, 2019; Kawano, 2018).

A termelési folyamatokat tekintve a kutatás által vizsgált szerveződés nem állít elő olyan új javakat, amelyekhez nagy mennyiségű alapanyagra lenne szükség. Az empirikus eredmények rávilágítottak azonban arra, hogy az erőforrás-felhasználás szolgáltatásnyújtás közben is csökkenthető. A Cargonomia szerveződés logisztikai és infrastrukturális döntései (károsanyag-kibocsátásmentes, low-tech logisztikai megoldásokkal, helyi, húsmentes vendéglátói szolgáltatásokkal, valamint a felesleges szén-dioxid-alapú szállítás elkerülésével)

hozzájárulnak a radikális fenntarthatóság szemléletéhez. Ezek a fenntartható logisztikai és infrastrukturális választások biztosítják a szerveződés narratívája és tevékenységei közti koherenciát. A fenntartható logisztika és catering – fenntartható átalakulásról szóló előadásokra és más workshopokra teherbiciklivel szállított vegetáriánus helyi élelmiszer, amellyel a résztvevőket kínálják – összekapcsolja a körülményeket a tartalommal.

Ami az anyagi javak fogyasztására gyakorolt hatást illeti, a SZSZG kezdeményezései ösztönözhetik a fogyasztás csökkentését azáltal, hogy elválasztják az anyagi javak fogyasztását jólléttól (Henfrey et al., 2019). Az akciókutatásban részt vett szerveződés esetében az eszközök megosztása és újrafelhasználása révén érhetőek tetten a fogyasztás csökkentésére tett erőfeszítések. Erre a partnereit és felhasználóként kapcsolódó egyéneket is ösztönöz. A javak megosztása és újrafelhasználása azonban, a radikális fenntarthatóság megközelítése szerint azonban, nem vezethet a fogyasztás növekedéséhez (lásd a visszapattanó hatást, Málovics és Bajmócy, 2009). A megosztás és újrafelhasználás gyakorlatait társadalmi kapcsolatokba kell ágyazni a piaci kapcsolatok helyett. Emiatt, amint azt az empirikus eredmények is mutatják például, a szerveződés által létrehozott teherbicikli-megosztásnak nem lehet célja a profittermelés, mert az a fogyasztás, és az erőforrások felhasználásának növekedéséhez vezetne, előtérbe helyezve a pénzügyi érdekeket a környezeti hatásokkal szemben.

Mindkét fent említett szempont (az erőforrás-felhasználás és az anyagi fogyasztás csökkentése) tetten érhető a technológia kapcsán. A radikális fenntarthatósági megközelítés az 'ésszerű' technológiák szerepét hangsúlyozza (Gowdy & O'Hara, 1997). A zöld, intelligens, általában drága és kirekesztő műszaki megoldások globális elterjedése ellenére, az empirikus kutatás rávilágított az alacsony-erőforrásigényű, helyben javítható, technológiák, úgynevezett „low-tech” jelentőségére. Az alacsony-erőforrásigényű, javítható technológiák, vagy a kutatótársak által megfogalmazott konviviális technológia az anyagok újrafelhasználásával és az eszközök megjavításával járul hozzá az erőforrás-felhasználás csökkentéséhez. Továbbá konviviális technológiának a pozitív hatásai nem környezeti szempontokra vonatkoznak: társadalmi szempontból hozzájárul a tudás demokratizálásához és az energia-intenzív, növekedésorientált gazdaságtól való elszakadáshoz (Nikolaeva et al., 2019). A vizsgált szerveződés tevékenységei közül a „repair cafénak” nevezett események és a csináld magad kerékpár-szerelő műhely kapcsolódnak ide. Az eszközök javításával, a kerékpárok szerelésével és karbantartásával kapcsolatos gyakorlat és tudás, valamint a teherbicikli, mint

konviviális eszközök használatának az ösztönzése támogatja a globális olajtermeléstől kevésbé függő közlekedési rendszer és helyi közösségek kialakításának lehetőségét.

A SZSZG kezdeményezéseinek helyi jellege tükrözi a gazdaság, a társadalom és a természet egymásba ágyazott, hierarchikus kapcsolatát és kölcsönös függőségét. A helyi erőforrások felhasználása, a helyi szereplőkkel való együttműködés és a helyi közösségért végzett munka hozzájárul a közvetlen környezet, és ezáltal a helyi természeti erőforrásokért való felelősségvállaláshoz. A helyi tevékenységet és termelést folytató kezdeményezések könnyebben figyelembe vehetik a rendelkezésre álló erőforrásokat és a természeti környezet elnyelő képességét is (Munda, 1997; Gowdy és McDaniel, 1999). Negatív környezeti externáliák jelentkezése estében, amennyiben a termelést nem szervezik ki távoleső helyekre, a problémát okozó kezdeményezések azonnali ellenlépéseket tehetnek (Johanisova és Franková, 2013; Henfrey, et al., 2019).

Az empirikus eredmények felvázolnak néhány, élelmezéssel és logisztikával kapcsolatos megoldást, amelyek lehetővé teszik a helyi környezeti kontextus figyelembevételét. Az eredmények emellett igazolták a helyi szereplők együttműködésének tulajdonított pozitív társadalmi hatásokat. Az együttműködések során a helyi szereplők kölcsönösen támogatják egymást, és a helyi partnerségek megerősítik és gazdagítják a helyi tudást és kapacitásokat. A helyi szereplőkkel való együttműködés beágyazottságot biztosít a helyi társadalmi és környezeti kontextusba (Johanisova és Franková, 2013; Barkin és Lemus, 2014).

A fenntarthatóság kérdése összefügg a SZSZG-i kezdeményezések a tagjainak a magatartásával is. Mihály (2021), valamint Johanisova és Franková (2013) szerint a kezdeményezések környezeti teljesítményét a tagok személyes elkötelezettsége is meghatározza – amit az empirikus eredmények is alátámasztanak. A szervezetek külső ösztönzőkkel (lásd a példákat Sahakian és Dunand, 2014), vagy az empirikus esetre jellemzően, személyes szokások megkérdőjelezésével, azok meggyvitásával, azaz a szervezeti kultúrán keresztül befolyásolhatják tagjaik viselkedését. A személyes szokások kritikus felülvizsgálata beszélgetések és különféle személyes interakciókon keresztül (a bemutatott akciókutatás esetében a vicceket is beleértve) ösztönözheti az egyéneket olyan mindennapi szokások és viselkedés kialakítására, amely jobban figyelembe veszi a környezeti szempontokat.

3.1.1. Ellentmondások kezelése

Az empirikus eredmények megmutatták, hogy a radikális fenntarthatóság megközelítésének a követése összetett és kihívásokkal teli. A Cargonomia szerveződés esetében számos ellentmondás és akadály merül fel a kezdeményezés alapelveivel és a külső adottságokkal és feltételekkel kapcsolatban. Az empirikus eredmények rávilágítanak arra, hogy a radikális fenntarthatóság mellett elkötelezett alternatív kezdeményezés a számos ellentmondással szembesül. Mindazonáltal az eredmények és a kudarcok egyaránt hozzájárulhatnak a fenntarthatóbb működés elsajátításához, ha azokat felülvizsgálják és levonják a következtetéseket.

A Cargonomia szerveződés megoldásai az ellentmondások kezelésére (életképes alternatívák feltárása, kompromisszumok elfogadása, bizonyos tevékenységek elutasítása) útmutatóként szolgálhatnak a megküzdési stratégiák további feltárásához és megvalósításához. A nehézségek, ellentmondások és megküzdési stratégiák felhívják a figyelmet a kritikus önvizsgálat, a reflexió fontosságára. Az uralkodó gazdasági és politikai berendezkedést megkérdőjelező alternatív szervezeteknek képesnek kell lenniük a rendszerszintű ellentmondásokra reflektálni (Quiroz-Niño & Murga-Menoyo, 2017). Az analitikai-koncepcionális kérdésekre (például a fenntarthatóság összetett kérdésére) való kritikus reflektálás képességét az akciókutatás módszertana támogathatja, ahogyan ez a diszeztációban bemutatott kutatás esetében megtörtént. Az akciók és reflexiók egymásra épülő ciklusai segíthetik a kritikai érzékenység kialakítását. Mindazonáltal az empirikus eredmények azt mutatják, hogy a fenntarthatóság nem egy adott időpontban elért eredmény, hanem egy, az időben folyamatos utazás, amely állandó egyeztetést, tanulást, reflexiót, értékelést és kompromisszumok elfogadását igényli.

3.1.2. Szervezeti struktúra

A kutatás rávilágított arra, hogy a környezeti szempontok követését az teszi lehetővé, hogy a döntések nem a profit, hanem a lehetséges társadalmi és környezeti hatások alapján történik. A környezeti elvek előtérbe helyezése alternatív, nem piac-orientált kezdeményezések esetében azok szervezeti struktúráján keresztül válik lehetővé, illetve abba ágyazódik be (Johanisova és Franková, 2013). Az empirikus eredmények a szervezeti struktúra három olyan tényezőjét emelik ki, amelyek lehetővé teszik, hogy a SZSZG kezdeményezései szigorú környezeti szempontokat kövessenek. Ezek a szervezeti struktúrában rejlő tényezők a demokratikus kormányzás, a kis méret és a plurális gazdasági modell alkalmazása.

A SZSZG kezdeményezéseire ideális esetben jellemző a demokratikus irányítási. A demokratikus döntések lehetővé teszik a kollektív érdekek követését, nem pedig az egyéni (pénzügyi) érdekeket (Barkin és Lemus, 2014). Az egy személy-egy szavazatra korlátozódó demokratikus kormányzás (lásd például Johanisova és Frankova, 2017) azonban nem feltétlenül vezet környezettudatos döntésekhez. Egy SZSZG-i kezdeményezés tagjainak a közös érdeke irányulhat a termelés növelésére (pl. azért, hogy bevételt generáljon a helyi közösség számára), ami azonban ellentmond az erős környezeti elveknek.

Az empirikus eredmények azt mutatják, hogy a demokratikus kormányzást olyan vitáknak, célok és feltételezések megkérdőjelezésének kell kísérnie, amelyek lehetővé teszik a kritikus önreflexiót (amelyek a deliberatív demokratikus döntéshozás jellemzője és gyakorlata). A kritikai érzék fontosságát már érintettük az ellentmondások kezelésével kapcsolatban. Ezen túlmenően, a Cargonomia szerveződésben a reflexiót a tudás és tapasztalat sokfélesége segíti, amely a társkutatók összességére jellemző. A szerveződés működésére jellemző szellemi és fizikai munka összekapcsolása lehetővé teszi a kutatótársak számára, hogy a gyakorlati tevékenységeket tudományos ismeretek tükrében tekintsék át. Ezek az eredmények arra utalnak, hogy a radikális fenntarthatósági megközelítés követése multidiszciplináris feladat, amely megköveteli a környezeti, társadalmi, politikai és gazdasági kérdések összekapcsolásának képességét. A tudás, a feladatok és információk megosztásának a gyakorlata támogathatja a rendszerszintű gondolkodás képességének elsajátítását, ami magában foglalja a különféle tudományágak és tudományos ismeretek széles körének áttekintését és értékelését.

Kicsinek maradni önmagában is cél és előny. A viszonylag kis méret lehetővé teszi a kezdeményezés tagjai számára, hogy ellenőrzésük alatt tartsák a szervezet működését (Johanisova & Franková, 2013), és saját (környezeti) elveiket kövessék: *„egyensúlyt találni, valamint elkerülni a befektetőt és az önállóság elvesztését, azért hogy, megőrizzük függetlenségünket és saját döntési képességünket”* (3. tag, 2017). Továbbá az empirikus eredmények szerint a kis méret „emberi arccal” ruházza fel a szerveződést, Ez lehetővé teszi, hogy a tagok azonosuljanak a szervezet hatásaival és identitásával. A szervezet és tevékenységei iránti erős elkötelezettség és lojalitás növeli a felelősséget a helyi közösség és a helyi környezet iránt, amelyekre a szerveződés hatással van.

A kutatásból kiderült, hogy a kis lépték elősegíti a helyi beágyazottság megőrzését, a közvetlen partnerekkel és a tágabb közösség tagjaival (pl. budapesti polgárokkal) való

kapcsolatok fenntartását. Ezek a társadalmi viszonyok elengedhetetlenek a reciprok, kölcsönös kapcsolatokon alapuló együttműködéshez. Az empirikus eredmények igazolják, hogy a kis léptékű kezdeményezések nagyobb valószínűséggel mentesülnek a karbon-intenzív gazdasági rendszer meglévő társadalmi, politikai és infrastrukturális kötöttségeitől (Penha-Lopes és Henfrey, 2019). Összességében a növekedési nyomás hiánya hozzájárul egy olyan szervezet működéséhez, amelyben az erkölcsi döntéseket nem írja felül a profittermelés.

A kis lépték azonban ellentmondhat a szerveződés hatás-növelésre vonatkozó céljainak. A Cargonomia szerveződéshez hasonló kezdeményezések esetében, amelyek társadalmi változást kívánnak elérni, a hatás növelése a tevékenységek/projektek lemásolásával, többszörösítésével érhető el a méretnövelés helyett (Vickers & Lyon, 2014). A hatásnövekedés egy másik módja a hálózatosodás, például értékláncok mentén (Kumbamu, 2018; Loh & Agyeman, 2019). A kezdeményezés tevékenységeinek többszörösítését a kutatótársak problematikusnak találták a különleges szervezeti struktúra miatt. A helyi és nemzetközi együttműködések, hálózatok létrehozását azonban a szerveződés egyik fő erősségeként azonosították. A SZSZG kezdeményezései hálózatokon keresztül kölcsönösen támogathatják egymást a piacgazdaság nyomásával szemben, és a helyi beágyazottságot is erősítik.

A gazdaság plurális megközelítése, amely makroszinten írja le a gazdasági kapcsolatok különböző logikáját Polányi szubsztantív gazdaság-értelmezése nyomán, az erőforrások bevonásának formájára is utal a SZSZG kezdeményezéseiben (Laville & Nyssens, 2000; Polányi, 1976). A piaci cserén túl a nem-monetáris és nem-piaci erőforrások is helyet kapnak az SZSZG kezdeményezéseiben. Az empirikus kutatás, már meglévő tanulmányok (Lemaitre & Helmsing, 2012; Mihály, 2017) által inspirálva, Polányi szubsztantív gazdasági értelmezésének operacionalizálásán keresztül tárta fel Cargonomia szerveződés működésében szerepet játszó gazdasági logikákat. Az eredmények egyrészt kikristályosították a szerveződés működési logikáját és mélyebb megértést tettek lehetővé a társkutatók számára. Másrészt, az eredmények rámutatnak a plurális gazdasági modell és a radikális fenntarthatósági megközelítés közötti kapcsolatokra is.

A plurális gazdasági modell lehetővé teszi a szerveződés számára, hogy kilépjen a növekedés-orientált piacgazdaságból, amelyet alapvető feltételnek tekintenek a kritikus környezeti szempontok betartásához (Johanisova és Franková, 2013; Penha-Lopes és Henfrey, 2019). Egyensúlyt tesz lehetővé a különböző erőforrások között – amelyek reciprok kapcsolatok, redistribúció, piaci csere és ezek kombinációinak útján érhetőek el – és így enyhíti a

kizárólag a piaci kapcsolatoktól való függőséget. A plurális gazdasági modell, amely a monetáris jövedelem mellett társadalmilag beágyazott gazdasági kapcsolatokra is támaszkodik, mint például a barteren, adományokon és egyéb természetbeni hozzájárulásokon alapuló együttműködés, felszabadítja az alulról építkező gazdasági kezdeményezéseket a pénzügyi nyomás alól. A jövedelemtermelést ezért, nem kell előtérbe helyezni a társadalmi és környezeti szempontokkal szemben.

Továbbá, a társadalmilag beágyazott kapcsolatok hangsúlyozása közvetlenül hozzájárulhat az erőforrásigény csökkentéséhez az eszközök megosztásán, újrafelhasználásán és közös használatán keresztül. Ahelyett, hogy új eszközöket vásárolnánk és fektetnénk be (ami növelné az erőforrás-igényt), bizonyos tárgyakhoz társadalmi kapcsolatokon keresztül lehet hozzáférni. A plurális gazdasági modell lehetővé teszi a helyi, beágyazott kezdeményezés számára, hogy nagy pénzügyi kötelezettségvállalás nélkül hozzáférjen a hálózatán belül rendelkezésre álló erőforrásokhoz, miközben minimalizálja negatív környezeti hatásait.

3.2. A munka szerepe a szociális és szolidáris gazdaságban

Végül, de nem utolsósorban, az empirikus eredmények fontos meglátásokat tártak fel a SZSZG kezdeményezéseiben munka szerepével kapcsolatban. Az eredmények alapján, az előző fejezetben tárgyalt szervezeti struktúra feltétele az erős személyes elkötelezettség. A bemutatott akciókutatás esetében, a szerveződés tagjai *egyéni* szinten is alkalmazzák a gazdaság plurális felfogását. A plurális gazdaságra támaszkodó szerveződés tagjainak saját szükségleteik kielégítését is diverzifikálni kell, és újra gondolni azt a lehetőséget, hogy ez nem csak monetáris jövedelmen keresztül történhet. A nem-monetáris és nem-piaci javak is hozzájárulhatnak az egyéni jólléthez, amit egy, a SZSZG körébe tartozó szerveződés tagjai érezhetnek és értékelhetnek. A tárgyalt empirikus esetben a kutatótársak számára ez helyben termelt bioélelmiszer, termőföldhöz való hozzáférés, teherbiciklik, a különféle tevékenységek közben elsajátított készségek, öröm, közösség, a közösségben elérhető tudás, javítási ismeretek, kapcsolatteremtés lehetőségnek – anyagi, és egyéb természetbeni erőforrások képében jelenik meg, amelyekre a szerveződésben vállalt tagságuk révén tesznek szert. Ez nem jelenti azt, hogy szükségtelenné válik a fizetett munkán keresztüli jövedelemszerzés. A társkutatók esetében azonban, a fizetett munkától való függés bizonyos mértékben csökken, mivel számíthatnak az erőforrások sokszínűségére, amihez a tagságuk révén hozzájutnak.

A plurális gazdasági modell egyéni szintű vonatkozásai úgy is értelmezhetőek, hogy a SZSZG kezdeményezései képesek újra-definiálni a munka jelentését. A munka jelentését az empirikus esetben nem elsősorban a pénzbeli jövedelem jellemzi, hanem a helyi közösség számára teremtett érték, az öröm és az értelmes tevékenység: *„sokkal könnyebb életben tartani valamit, ami nem haszonra törekszik, ahol nem a profit van a középpontban, mert azt csinálhatod, amit szeretsz, akkor is, ha nem kapsz érte pénzt. Ezután meg kell találni a túlélési lehetőségeket, de ez megtehető az alapján, hogy ki mit tud”* (4. tag, 2016). A szerveződésen belüli munka olyan folyamatnak minősül, amely lehetővé teszi az önmegvalósítást, miközben a társadalom számára hasznot teremt: *„Nem választja el szakmai képességeket aktivista ambícióktól és vágyaitól”* (2. tag, 2018) / *„Megkérdőjelezzük a munkamegosztást, ami nem a gazdasági racionalitáson, hanem az emberi interakción alapul, és azon, hogy mi értelmes a helyi közösség és a társadalom számára”* (3. tag, 2016).

A munka fogalmának pontos meghatározása túlmutat jelen disszertáció keretein. De a munka jelentésének, mint a jövedelemtermelés eszközével szembeni kritika a SZSZG-ot a kritikus ökológiai diskurzushoz köti (lásd Köves, 2015). A SZSZG irodalmában gyakran megjelenik a fizetett munkavállalók és önkéntesek kettőssége (Laville és Nyssens, 2001; Seyfang és Longhurst, 2013). A fizetett és nem fizetett alkalmazottak dichotómiáján túl azonban a SSE kezdeményezéseiben való részvétel ennél sokfélebb képet mutat. A különféle társadalmi kapcsolatok, készségek, anyagi és nem-természetbeni erőforrások, amelyek egy értelmes, a társadalom számára értéket teremtő tevékenység során válnak hozzáférhetővé, a munka dekommodifikációjaként fogható fel. A munka jelentésének a kiterjesztése a nem-fizetett, nem-piaci és reciprok tevékenységekre a munka holisztikus szemlélete alapján (Nierling, 2012; Gibson-Graham et al., 2013), tovább erősítheti a SZSZG kritikus szempontjait.

A munka újra-definiálásának a fenntarthatósággal az a kapcsolata, hogy átalakíthatja azokat a társadalmi képzeteket, amelyek a jóllétet és szükségleteink kielégítését az anyagi javak fogyasztásához kötik (Mihály, 2021). Ha az emberi szükségletek kielégítését anyagi javak fogyasztása helyett társadalmi kapcsolatokon keresztül tesszük, az hozzájárulhat a fogyasztás és azzal járó erőforrásigény csökkenéséhez (Kallis, 2012; Hayden, 1999; Nierling, 2012). A társadalmi kapcsolatok kompenzálhatják az anyagi javak iránti vágyat (Penha-Lopes és Henfrey, 2019). Az empirikus eredmények rávilágítanak arra, hogy a SZSZG kezdeményezései hozzájárulhatnak a jóllét és az anyagi javak fogyasztásának a szétválasztásához azáltal, hogy személyes részvételen keresztül újradefiniálják a munkát.

3.3. A kutatás korlátai

A kutatási eredmények fő korlátjának, a plurális gazdasági modell alkalmazásának feltételéül szolgáló személyes elkötelezettség tekinthető. A kutatótársak személyes bevallása szerint, a mindennapok olyan szintű újra-szervezésére van szükség, ami lehetővé teszi, hogy a fizetett munka mellett jelentős időt és energiát tudjanak a Cargonomia szerveződés munkájába fektetni a pihenés, kikapcsolódás és a családi élet mellett. Az élet ilyen sokrétű megosztásának lehetősége a társkutatók személyes erőforrásaiban és képességeiben rejlik, beleértve a társadalmi tőkét, az iskolai végzettség szintjét, a közösségi hálózatokhoz való hozzáférést, a családi háttérrel stb. A szociális erőforrások ilyen sokszínűsége és stabilitása általában a középosztályt jellemzi. Az a tény, hogy a társadalom jelentős részére nem állnak rendelkezésre ilyen források, korlátozza az empirikus megállapítások általánosíthatóságát. Az elemzési eredmények kontextus-függőek, a téma társadalmi csoportok szélesebb körén átívelő megismerése további vizsgálatokat igényel.

4. Főbb hivatkozások

Argyris, C. & Schön, D. A., 1989. Participatory Action Research and Action Science Compared. *American Behavioral Scientist*, 32(5), p. 612-623. <https://doi.org/10.1177/0002764289032005008>

Barkin, B. & Lemus, B., 2014. Rethinking the Social and Solidarity Society in Light of Community Practice. *Sustainability*, Volume 6, p. 6432-6445. <https://doi.org/10.3390/su6096432>

Bingham, A.J., & Witkowsky, P., 2022. Deductive and inductive approaches to qualitative data analysis. In C. Vanover, P. Mihás, & J. Saldaña (Eds.), *Analyzing and interpreting qualitative data: After the interview*. SAGE Publications p. 133-146)

Bradbury, H. & Reason, P., 2001. Conclusion: Broadening the Bandwidth of Validity: Issues and Choice-points for Improving the Quality of Action Research. In: *Handbook of Action Research. Participative Inquiry and Practice*. London: SAGE, p. 445-455.

Coghlan, D., 2019. *Doing Action Research in Your Own Organization*. London: SAGE

Coraggio, J. L., 2016. La Economía Social y Solidaria (ESS): Niveles y alcances de acción de sus actores. El papel de las universidades. In: C. Puig, ed. *Economía Social y Solidaria: conceptos, prácticas y políticas públicas*. Bilbao, Spain: Heogo, p. 15-40.

Csillag, S., 2012. *Az emberi erőforrás menedzsment mint morális útvesztő. Etikai kérdések az emberi erőforrás menedzsment tevékenységben*. Pdh Dissertation. Budapest: Corvinus Universtiy of Budapest.

Elden, M. & Chisholm, R. F., 1993. Emerging Varieties of Actions Research: Intriduction of the Special Issue. *Human Relations*. 46(2), p. 121-143. <https://doi.org/10.1177/001872679304600201>

Fals-Borda, O. & Rahman, M. A., 1991. *Action and Knowledge: Breaking the Monopoly With Participatory Action Research*. New York: Apex Press.

Gayá Wicks, P. & Reason, P., 2009. Initiating action research. Challenges and paradoxes of opening communicative space. *Action Research*, 7(3), p. 243–262. <https://doi.org/10.1177/1476750309336715>

Gelei, A., 2005. A szervezeti tanulás interpretatív megközelítése: a "Reflexív akciótanulás" irányzata. In: G. Bakacsi, K. Balaton & M. Dobák, eds. *Változás-és-Vezetés*. Budapest: Aula, p. 109-135.

Gibson-Graham, J. K.; Cameron, J.; Healy, S., 2013. *Take back the economy. An ethical guide for transforming our communities*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Gowdy, J. M. & McDaniel, C. N., 1999. The Physical Destruction of Nauru: An Example of Weak Sustainability. *Land Economics*, 75(2), p. 333-338. <https://doi.org/10.2307/3147015>

Gowdy, J. & O'Hara, S., 1997. Weak sustainability and viable technologies. *Ecological Economics*, Volume 22, p. 239–247. [https://doi.org/10.1016/S0921-8009\(97\)00093-1](https://doi.org/10.1016/S0921-8009(97)00093-1)

Greenwood, D. J.; Whyte, W. F.; Harkavy, I. (1993). Participatory Action Research as a Process and as a Goal. *Human Relations*, 46(2), p. 175-192. <https://doi.org/10.1177/001872679304600203>

Hayden, A. (1999). *Sharing the work, sparing the planet: Work time, consumption, & ecology*. London: Zed Book

Henfrey, T. és mtsai., 2019. *Community-Led Initiatives and the Social Solidarity Economy: Commons Ecologies for Delivering and Re-Imagining the Sustainable Development Goals*. Available at: <https://knowledgehub.unsse.org/knowledge-hub/community-led-initiatives-and-the-social-solidarity-economy-commons-ecologies-for-delivering-and-re-imagining-the-sustainable-development-goals/> Downloaded 19.03.2021.

Heron, J., 1996. *Co-operative Inquiry. Research Into the Human Condition*. London: SAGE.

Heron, J. & Reason, P., 1997. A Participatory Inquiry Paradigm. *Qualitative Inquiry*, 3(3), p. 274-294. <https://doi.org/10.1177/107780049700300302>

IPCC, 2021. Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, A. Pirani, S.L. Connors, C. Péan, S. Berger, N. Caud, Y. Chen, L. Goldfarb, M.I. Gomis, M. Huang, K. Leitzell, E. Lonnoy, J.B.R. Matthews, T.K. Maycock, T. Waterfield, O. Yelekçi, R. Yu, and B. Zhou (eds.)]. Cambridge University Press. In Press.

Johanisova, N. & Franková, E., 2013. Eco-social enterprises in practice and theory - A radical vs. mainstream view.. In: *ECO-WISE - Social Entreprises as Sustainable Actors. Concepts, Persomances, Impacts*. Bremen: EHV, pp. 100-129.

Kallis, G., Kerschner, C. & Martinez-Alier, J., 2012. The economics of degrowth. *Ecological Economics*, Volume 84, pp.172–180. DOI: 10.1016/j.ecolecon.2012.08.017

Kawano, E., 2018. *Solidarity Economy: Building an Economy for People and Planet, Democracy Collaborative, Next System Project*. Available: <https://thenextsystem.org/learn/stories/solidarity-economy-building-economy-people-planet>. Downloaded: 27.08.2019.

Köves, A., 2015. *Back from the future. Defining sustainable employment through backcasting* PhD thesis, Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdálkodástani Doktori Iskola. doi 10.14267/phd.2015010

- Kumbamu, A., 2018. Building sustainable social and solidarity economies: Place-based and network-based strategies of alternative development organizations in India. *Community Development*, 49(1), p. 18-33. <https://doi.org/10.1080/15575330.2017.1384744>
- Laville, J.-L. & Nyssens, M., 2001. The social enterprise. Towards a theoretical socio-economic approach. In: C. Borzaga & J. Defourny, eds *The Emergence of Social Enterprise*. London and New York: Routledge, p. 312-332.
- Levin, M., 2012. Academic integrity in action research. *Action Research*, 10(2), p. 133–149. <https://doi.org/10.1177/1476750312445034>
- Loh, P. & Agyeman, J., 2019. Urban food sharing and the emerging Boston food solidarity economy. *Geoforum*, Volume 99. p. 213–222. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2018.08.017>
- Maxwell, J. A. 2009. Designing a Qualitative Study. In L. Bickman & D. J. Rog (eds) *The SAGE Handbook of Applied Social Research Methods*. London: SAGE p. 214-253.
- Málovics, G. & Bajmócy, Z., 2009. A fenntarthatóság közgazdaságtani értelmezései. *Közgazdasági Szemle*, Volume 56, p. 464-483.
- Mihály, M., 2017. Mit értünk társadalmi vállalkozás alatt és miért kutatjuk? – Narratívák a nemzetközi szakirodalomból. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, Volume 14, p. 101-115.
- Mihály, M., 2021. *Autonomy and Empowerment. Social and Solidarity Economy Initiatives and Local Development in Peripheralised Areas of Germany and Hungary*. PhD Dissertation. Leipzig University
- Munda, G., 1997. Environmental Economics, Ecological Economics and the Concept of Sustainable Development. *Environmental Values*, 6(2), p. 213–233. <https://doi.org/10.3197/096327197776679158>
- Nierling, L., 2012. “This is a bit of the good life”: Recognition of unpaid work from the perspective of degrowth. *Ecological Economics*. Volume 84, p. 240–246. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ecolecon.2011.10.030>
- Nikolaeva, A.; Adey, P.; Cresswell, T.; Lee, J. Y.; Nóvoa, A.; Temenos, C. 2019. Commoning mobility: Towards a new politics of mobility transitions. *Transactions of the Institute of British Geographers*. 44(2), p. 346-360. <https://doi.org/10.1111/tran.12287>
- Penha-Lopes, G. & Henfrey, T., 2019. *Status Report on Community-led Action on Sustainability and Climate Change*. Brussels: ECOLISE.
- Polanyi, K., 1976. *Az archaikus társadalom és a gazdasági szemlélet*. Budapest: Gondolat kiadó.

- Quiroz-Niño, C. & Murga-Menoyo, M. Á., 2017. Social and Solidarity Economy, Sustainable Development Goals, and Community Development. *The Mission of Adult Education & Training. Sustainability*, 9(12), p. 2164 <https://doi.org/10.3390/su9122164>
- Reason, P., 1994. Three approaches to participative inquiry. In: N. K. Denzin & Y. S. Lincoln, eds. *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: SAGE, p. 324-339.
- Reason, P., 1999. Integrating Action and Reflection Through Co-operative Inquiry. *Management Learning*, p. 30(2): 207–226. <https://doi.org/10.1177/1350507699302007>
- Reason, P., 2006. Choice and Quality in Action Research Practice. *Journal of Management Inquiry*, Volume 15, p. 187-203. <https://doi.org/10.1177/1056492606288074>
- Reason, P. & Bradbury, H., 2001. Introduction: Inquiry and Participation in Search of a World Worthy of Human Aspiration. In: P. Reason & H. Bradbury, eds. *Handbook of Action Research. Participative Inquiry and Practice*. London: SAGE, p. 1-14.
- Sahakian, M., 2014. Complementary currencies: what opportunities for for sustainable consumption in times of crisis and beyond?. *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 10(1), pp. 4-13. <https://doi.org/10.1080/15487733.2014.11908121>
- Sahakian, M. & Dunand, C., 2014. The social and solidarity economy towards greater 'sustainability': Learning across contexts and cultures, from Geneva to Manila. *Community Development Journal*, 50(3), pp. 403-417. <https://doi.org/10.1093/cdj/bsu054>
- Seyfang, G. & Longhurst, N., 2013. Growing Green Money? Mapping Community Currencies for Sustainable Development. *Ecological Economics* , 86. kötet, p. 65–77. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2012.11.003>
- Udvarhelyi, T. & Dósa, M., 2019. *A kutatás felszabadító ereje. A részvételi akciókutatás elmélete és gyakorlata*. Budapest: Napvilág.
- Utting, P., 2018. *Achieving the Sustainable Development Goals through Social and Solidarity Economy: Incremental versus Transformative Change*. Geneva: UN Inter-Agency Task Force on Social and Solidarity Economy.
- Vickers, I., Lyon, F., 2012. Beyond green niches? Growth strategies of environmentally-motivated social enterprises. *International Small Business Journal: Researching Entrepreneurship*. 32(4), p. 449-470. <https://doi.org/10.1177/0266242612457700>

5. A szerző releváns publikációi

Scientific papers

Kasza-Kelemen, Kata; Neulinger, Ágnes; Kiss, Gabriella; Veress, Tamás; Lazányi, Orsolya, 2022. A társas tanulás eredményei a fenntartható fogyasztást előmozdító budapesti gyakorlatközösségekben. *Vezetéstudomány - Budapest Management Review*, 53(1). pp. 2-14. DOI 10.14267/VEZTUD.2022.01.01

Anna, Török; Ágnes, Neulinger; György, Pataki; Fanni, Bársony; Orsolya, Lazányi, 2020. Quality. Local. Social. What else? Which factors motivate consumers to participate in alternative food networks in Hungary? *Revista Iberoamericana de Economía Solidaria e Innovacion Socioecologica*, 3(1), pp. 169-187.

Lazányi, Orsolya; Veress, Tamás; Bársony, Fanni, 2020. Megosztásos gazdaság – a megosztás vagy a fogyasztás tere? *Tér és Társadalom*, 34(2), pp. 67-87.

Lazányi, Orsolya; Veress, Tamás, 2020. Commoning egy ökológiailag fenntartható, szolidáris társadalomért. *Fordulat*, Volume 27. p. 37-57.

Neulinger, Agnes; Bársony, Fanni; Gjorevska, Natasha; Lazányi, Orsolya; Pataki, György; Takács, Sándor; Török, Anna, 2020. Engagement and subjective well-being in alternative food networks: the case of Hungary. *International Journal of Consumer Studies*, 44(4), p. 306-315.

Neulinger, Ágnes; Bársony, Fanni; Lazányi, Orsolya, 2020. "Hasonló értékrendű emberek vagyunk." Az ételválasztás és az étkezés érték kifejező szerepe, különös tekintettel az alternatív élelmiszerbeszerzési helyzetekre. *JEL-KÉP: Kommunikáció Közvélemény Média*, 9(4), p. 57-77.

Neulinger, Ágnes; Bársony, Fanni; Gjorevska, Natasha; Lazányi, Orsolya; Pataki, György; Takács, Sándor; Török, Anna, 2020. Fogyasztói jóllét a hazai alternatív élelmiszerellátási hálózatokban. *Marketing és Menedzsment*, 54(3), p. 55-64.

Jan Dick, Francis Turkelboom, Helen Woods, Irene Iniesta-Arandia, Eeva Primmer, Sanna-Riikka Saarela, Peter Bezák, Peter Mederly, Michael Leone, Wim Verheyden, Eszter Kelemen, Jennifer Hauck, Chris Andrews, Paula Antunes, Réka Aszalós, Francesc Baró, David N. Barton, Pam Berry, Rob Bugter, Laurence Carvalho, Bálint Czúcz, Rob Dunford, Gemma Garcia Blanco, Nicoleta Geamăna, Relu Giucă, Bruna Grizzetti, Zita Izakovičová, Miklós Kertész, Leena Kopperoinen, Johannes Langemeyer, David Montenegro Lapola, Camino Liqueste, Sandra Luque, Guillermo Martínez Pastur, Berta Martin-Lopez, Raktima Mukhopadhyay, Jari Niemela, David Odee, Pablo Luis Peri, Patricia Pinho, Gleiciani Bürger Patrício-Roberto, Elena Preda, Joerg Priess, Christine Röckmann, Rui Santos, Diana Silaghi, Ron Smith, Angheluță Vădineanu, Jan Tjalling van der Wal, Ildikó Arany, Ovidiu Badea, Györgyi Bela, Emil Boros, Magdalena Bucur, Stefan Blumentrath, Marta Calvache, Esther Carmen, Pedro Clemente, João Fernandes, Diogo Ferraz, Claudia Fongar, Marina García-Llorente, Erik Gómez-Baggethun, Vegard Gundersen, Oscar Haavardsholm, Ágnes

Kalóczkai, Thalma Khalalwe, Gabriella Kiss, Berit Köhler, Orsolya Lazányi et al., 2018. Stakeholders' perspectives on the operationalisation of the ecosystem service concept: Results from 27 case studies. *Ecosystem Services*, Volume 29: Part C, p. 552-565.

Balázs, Bálint; Pataki, György; Lazányi, Orsolya, 2016. Agriculture supported communities: Future Prospects for the CSA Movement in Hungary. *Futures*, Volume 83, p. 100-111.

Kelemen, Eszter; Lazányi, Orsolya; Arany, Ildikó; Aszalós, Réka; Bela, Györgyi; Czúcz, Bálint; Kalóczkai, Ágnes; Kertész, Miklós; Megyesi, Boldizsár; Pataki, György, 2015. Ökoszisztéma szolgáltatásokról a kiskunsági Homokhátság társadalmának szemszögéből. *Természetvédelmi Közlemények*, Volume 21, p. 116-129.

Conference papers and book chapters

Neulinger, Ágnes; Kiss, Gabriella; Veress, Tamás; Lazányi, Orsolya, 2021. Részvételi kutatás a fogyasztói magatartás megértésére és a fenntartható életmód felé való elmozdulás elősegítésére: elméleti áttekintés In: Mitev, Ariel; Csordás, Tamás; Horváth, Dóra; Boros, Kitti (szerk.) *“Post-traumatic marketing: virtuality and reality” – Proceedings of the EMOK 2021 International Conference Budapest*, Magyarország : Corvinus University of Budapest. p. 553-553. ISBN: 9789635038718

Kasza-Kelemen, Kata; Neulinger, Ágnes; Kiss, Gabriella; Lazányi, Orsolya; Veress, Tamás; Csibor, Anna Zsófia, 2020. Társas tanulás a fenntartható gyakorlatközösségekben In: Ercsey, Ida (szerk.) *Marketing a digitalizáció korában: Az Egyesület a Marketing Oktatásért és Kutatásért XXVI. Országos konferenciájának előadásai*. Győr, Magyarország : Széchenyi István Egyetem. p. 127-135. ISBN: 9786155837760

Neulinger, Ágnes; Bársony, Fanni; Gjorevska, Natasha; Lazányi, Orsolya; Pataki, György; Takács, Sándor; Török, Anna, 2019. Fogyasztói jóllét a hazai alternatív élelmiszerellátási hálózatokban In: Veres, Zoltán; Sasné, Grósz Annamária; Liska, Fanny (szerk.) *Ismerjük a vevőt? : A vásárláspszichológiája : Az Egyesület a Marketingoktatásért és Kutatásért XXV. Országoskonferenciájának előadásai*. Veszprém, Magyarország : Pannon Egyetem. p. 330-341. ISBN: 9786150058603

Ágota Csoma; Orsolya Lazányi, 2019. Reimagining the world of (care)work: example of Cargonomia. *Exploring Economics peer-reviewed papers*, online. Writing Workshop on Socio-Ecological Economics. 2018. március 2-4. Bécs. Available at <https://www.exploring-economics.org>

Neulinger, Ágnes; Bársony, Fanni; Gjorevska, Natasha; Lazányi, Orsolya; Pataki, György; Takács, Sándor, 2018. Szubjektív jóllét az alternatív élelmiszerellátási hálózatokban In: Józsa, László; Korcsmáros, Enikő; Seres, Huszárík Erika (szerk.) *A hatékony marketing : EMOK2018 Nemzetközi Tudományos Konferencia konferenciakötete*. Komárno, Szlovákia : Selye János Egyetem. p. 35-45. ISBN: 9788081222368

Lazányi, Orsolya, 2018. Substantivist economy as a starting point for reflection. Learnings from a co-operative inquiry. In: *Selected conference papers of the 3rd EMES-Polanyi*

International Seminar "Welfare societies in transition" April 16 - April 17 2018. Roskilde, Denmark. p. 1-18.

Lazányi, O.; Nemes, G.; Fogarasi, B. 2017. The impact of heritage-led development on local communities: a comparative analysis of threesites in Hungary In: Sanetra-Szeliga, J.; Jagodzinska, K. (szerk.) *The power of heritage : Socio-economic examples from Central Europe*. Krakow, Lengyelország: International Cultural Centre Publishing House. p. 70-85. ISBN: 9788363463663

Lazányi, Orsolya, 2017. Cargonomia, an innovative space for re-connecting rural and urban Activities. *Book of abstracts of the conference presentations in the XXVII. European Society for Rural Sociology Congress*. 23-27 July 2017. Krakow, Poland p. 206-207

Lazányi Orsolya, 2013. A közösség által támogatott mezőgazdálkodás szerepe a helyi gazdaságfejlesztésben In Rechnitzer János–Somlyódy Edit–Kovács Gábor (szerk.) *A hely szelleme – a területi fejlesztések lokális dimenziói. A Fiatal Regionalisták VIII. Konferenciáján elhangzott előadások*. Győr: Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskolája. p.343-352. ISBN: 978-615-5391-10-1